

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ МОЖЛИВИХ ТЕКСТОВИХ СВІТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВОКОГНІТОЛОГІЇ

*Денісова Д. Д.
(Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка)
Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент
Коваленко А. М.*

На сьогоднішній день лінгвістична наука оперує достатньою кількістю інструментів аналізу та інтерпретації тексту. Проте епоха постмодернізму з новою філософською доктриною та системою цінностей вимагає нових підходів до аналізу мови, мислення й літератури, тож дослідники стикаються з обмеженими можливостями раніше використовуваних методів та підходів. У зв'язку з цим, ми вважаємо за доцільне приділити увагу новим підходам, одним з яких являється теорія можливих світів. Для кращого розуміння суті даної теорії необхідно розглянути основні наукові підходи до її визначення.

Теорія можливих світів (далі ТМС), вперше запропонована Лейбніцем, була розроблена в другій половині 20-го століття філософами аналітичної школи (С. Кріпке, Д. Льюїс, Я. Хіттикка, Н. Решер) як засіб вирішення проблем формальної семантики. Ці проблеми стосувалися умов істинності контрфактичних тверджень та речень, у яких є модальні оператори необхідності та можливості (звідси тісний зв'язок між ТМС і модальною логікою). Інші модальні системи були побудовані навколо операторів, відомих як "пропозиційні установки" (наприклад, переконання, зобов'язання і бажання). Починаючи з середини 70-х років, ТМС стала застосовуватися в контексті художніх світів літературного твору такими вченими як Д. Льюїс, У. Еко, Т. Павел, Л. Долецел, П. Верт, Дж. Гевінс та М.-Л. Райен.

Девід Льюїс розглядав можливість аналізу тверджень світу художнього твору на предмет істинності чи хибності. Він показав, що в текстах можуть створюватися вигадані світи, які відрізняються від реального. Привернув увагу до застосування прийомів аналізу логіки до художнього твору.

Томас Павел в свою чергу вважав, що літературний текст встановлює для читача новий реальний світ, який накладає свої закони на навколишні системи, тим самим визначаючи свій

власний горизонт можливостей. Він показав, що літературні світи можна вважати автономними.

Любомир Долецел розглядав типологію сюжету через використання різних систем модальної логіки. Він висвітлює зв'язок між системами модальної логіки та типологією сюжету.

Пол Верт розподілив світи художнього твору на дискурсивний, текстовий світ й підсвіти, серед тригерів яких він виділяє й системи модальної логіки. Він застосував системи модальної логіки до дискурсивного аналізу твору [3].

Джоан Гевінс, розвиваючи теорію П. Верта, запропонувала виділяти в межах підсвітів окремо модальні підсвіти. Вона розширила можливість семантичного аналізу твору [1, 85-86].

Умберто Еко запропонував розглядати художній твір як машину для творення можливих світів (світ фабули, світ персонажів в межах фабули й світ читача поза фабулою). Він представив семантичний домен оповідання не як єдиний можливий світ, а як всесвіт, що складається з сузір'я можливих світів.

Марі-Лаура Райен, спираючись на теорію У. Еко описує всесвіти художнього тексту як модальні системи, виділяючи реальний світ тексту та світи персонажів, які в свою чергу розподіляються на світи-знання, світи-еталони (бажання, зобов'язання) та світи-фантазії. Вона запропонувала розгорнуту класифікацію можливих світів художнього твору [2].

Наведений аналіз наукових підходів до теорії можливих світів дозволяє вирізнити два підходи до її розгляду: з позицій, умовно кажучи, наратології (Д. Льюїс, Т. Павел, Л. Долецел, У. Еко та М.-Л. Райен) та семантико-дискурсивного аналізу (П. Верт, Дж. Гевінс). Жодний окремо взятий підхід не задовольняє нашим потребам семантико-когнітивного аналізу художніх творів, тому ми вважаємо за доцільне об'єднати два підходи, синтезувавши теорії М.-Л. Райен та Дж. Гевінс. Тобто ми пропонуємо використовувати методика М.-Л. Райен для виокремлення можливих світів художнього твору та розглядати їх породження через когнітивно-семантичний аналіз, послуговуючись термінологією й прийомами Дж. Гевінс.

1. Gavins J. (Re)thinking modality : A text-world perspective / J. Gavins // Journal of Literary Semantics. – 2005. – Vol. 34. – P. 79–93.
2. Ryan M.-L. Possible Worlds, Artificial Intelligence, and Narrative Theory / M.-L. Ryan. - John Wiley & Sons. 1992. – 308 p.
3. Werth P. Text Worlds: Representing Conceptual Space in Discourse / P. Werth. – L. : Longman, 1999. – 390 p.

Перекладацькі інновації: матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 15-16 березня 2013 / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.В. Ємельянова та ін. – Суми: Сумський державний університет, 2013.- С. 13-14.